

Ν Ο Μ Π Ε Λ Λ Ο Γ Ο Τ Ε Χ Ν Ι Α Σ 1 9 9 3

ΤΟΝΙ ΜΟΡΡΙΣΟΝ

Το
Τραγούδι
του
Σόλομον

Μετάφραση
Κατερίνα Σχινά

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΟΥ ΣΟΛΟΜΟΝ
Τίτλος πρωτοτύπου: *Song of Solomon*

Συγγραφέας: Toni Morrison
Μετάφραση: Κατερίνα Σχινά
Επιμέλεια-Διόρθωση: Χρύσα Φραγκιαδάκη
Σχεδιασμός εξωφύλλου: Σέτα Ζακιά

© 1977 by Toni Morrison

© 2021, Εκδόσεις Κυριάκος Παπαδόπουλος Α.Ε., για την ελληνική γλώσσα

Η πνευματική ιδιοκτησία αποκτάται χωρίς καμιά διατύπωση και χωρίς την ανάγκη ρήτρας απαγορευτικής των προσβολών της. Κατά τον Ν. 2387/20 (όπως έχει τροποποιηθεί με τον Ν. 2121/93 και ισχύει σήμερα) και κατά τη Διεθνή Σύμβαση της Βέρνης (που έχει κυρωθεί με τον Ν. 100/1975), απαγορεύεται η αναδημοσίευση, η αποθήκευση σε κάποιο σύστημα διάσωσης και γενικά η αναπαραγωγή του παρόντος έργου με οποιονδήποτε τρόπο ή μορφή, τμηματικά ή περιληπτικά, στο πρωτότυπο ή σε μετάφραση ή άλλη διασκευή, χωρίς γραπτή άδεια του εκδότη.

Πρώτη έκδοση: Μάρτιος 2021

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

www.epbooks.gr

Καποδιστρίου 9, 144 52 Μεταμόρφωση Αττικής
τηλ.: 210 2816134, e-mail: info@epbooks.gr

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ

Μασσαλίας 14, 106 80 Αθήνα, τηλ.: 210 3615334

ISBN 978-960-484-561-3

TONI MORRISON

Το Ιρανούδι
του Σόχομον

Μετάφραση, επίμετρο Κατερίνα Σχινά

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Μπαμπά

*Είθε οι πατέρες να εκτοξεύονται στα ύψη
Και τα παιδιά τους να γνωρίζουν τ' όνομά τους*

Πρόλογος

Ανέκαθεν απεχθανόμουν τις αναφορές των καλλιτεχνών στις μούσες – στις «φωνές» που τους μιλούν και ενεργοποιούν κάποιο όραμα, την πηγή του οποίου, κατά τα άλλα, οι ίδιοι δεν είναι σε θέση να ονομάσουν. Θεωρούσα τις μούσες επινοήματα των δημιουργών· πίστευα ότι τις επικαλούνται προκειμένου να προστατέψουν την ενόρασή τους, να παρακάμψουν ερωτήσεις του τύπου «Από πού σας έρχονται οι ιδέες;», ή να αποφύγουν την ενδεχόμενη παραβίαση της ασαφούς περιοχής μεταξύ αυτοβιογραφίας και μυθοπλασίας. Θεωρούσα το «μυστήριο» της δημιουργικότητας ασπίδα την οποία προτάσσουν οι καλλιτέχνες για να αποφύγουν να αρθρώσουν, να αναλύσουν ή ακόμα και να κατανοήσουν τις λεπτομέρειες της δημιουργικής διαδικασίας – από φόβο μήπως αυτή ξεθωριάσει και χαθεί.

Όλα τούτα τα σάρωσε η συγγραφή του *Τραγουδιού του Σόλομον*. Μόνο όταν πέθανε ο πατέρας μου συνειδητοποίησα τι σχεδίαζα να γράψω. Η ατιθάσευτη θλίψη που επακολούθησε δεν διαταράχθηκε από διαπληκτισμούς ανάμεσα στα αδέρφια, ενοχές, χαμένες ευκαιρίες για ουσιαστικές συνομιλίες, ή καβγάδες για το ένα ή το άλλο αναμνηστικό. Ήμασταν τέσσερα παιδιά και το καθένα μας πίστευε ακράδαντα πως ήταν το πιο αγαπημένο του. Είχε θυσιάσει πολλά για τον ένα, διακινδυνεύοντας το σπίτι

και τη δουλειά του· έπαιρνε τον άλλο στους αγώνες μπείζμπολ που γίνονταν κάθε καλοκαίρι, ξάπλωναν στο γρασίδι ακούγοντας ένα φορητό ραδιοφωνάκι και μιλούσαν ώρες, αξιολογώντας τους παίκτες στο γήπεδο. Ακτινοβολούσε ολόκληρος όταν βρισκόταν κοντά στην πρωτότοκη κόρη του και προτιμούσε τη μαγειρική της από κάθε άλλην, ακόμα κι από εκείνη της γυναίκας του. Χρόνια ολόκληρα φύλαγε στην τσέπη του παλτού του ένα γράμμα που του είχα κάποτε στείλει, και είχε οδηγήσει χιλιόμετρα μέσα σε χιονοθύελλες που σε τύφλωναν για να με βοηθήσει. Και το πιο σημαντικό, μιλούσε στον καθένα από μας σε μια γλώσσα κομμένη και ραμμένη στα μέτρα της διαφορετικής μας ιδιοσυγκρασίας. Η άποψή του για μένα ήταν κολακευτική: ήμουν ενδιαφέρουσα, ικανή, πνευματώδης, έξυπνη, κεφάτη. Δεν είχα την ίδια γνώμη για τον εαυτό μου και αναρωτιόμουν γιατί επέμενε τόσο σ' αυτήν. Όταν, όμως, πέθανε, πένθησα τον θάνατο εκείνου του κοριτσιού που ζούσε μόνο μέσα στο κεφάλι του. Περισσότερο υπέφερα από την απώλεια του προσώπου που ο πατέρας μου νόμιζε πως είμαι, παρά θρηγούσα τον ίδιο. Ένωθα πιο κοντά σ' εκείνον παρά στον εαυτό μου, και νομίζω ότι γι' αυτό θέλησα να ζητήσω τη συμβουλή του, έστω και μετά θάνατον, για να γράψω το μυθιστόρημα που εξακολουθούσε να μου διαφεύγει. «Πώς ήταν στ' αλήθεια οι άντρες που γνώρισες στη ζωή σου;»

Κι εκείνος μου απάντησε.

Όπως κι αν το ονομάζουμε –μούσα, ενόραση, έμπνευση, «ανεξιχνίαστο δάκτυλο που μας καθοδηγεί», «λαμπρό άγγελο»– αυτό υπάρχει και από τότε το εμπιστεύομαι, στις πολλές του μορφές.

Η πρόκληση στο *Τραγούδι του Σόλομον* ήταν να πετύχω κάτι που για μένα ήταν μια ριζική μετατόπιση της φαντασίας από τη γυναικεία επικράτεια στην ανδρική. Να βγω από το σπίτι, να

απο-οικειοποιηθώ το τοπίο που ως εκείνη τη στιγμή αποτελούσε τον χώρο της δουλειάς μου. Να ταξιδέψω. Να πετάξω. Σκεφτόμουν ότι σε μια τόσο απροκάλυπτα, σχεδόν στερεοτυπικά ανδρική αφήγηση θα ταίριαζε περισσότερο η σαφής και ξεκάθαρη χρονική ακολουθία απ' ό,τι το παιχνίδι με τον χρόνο και το σπάσιμο της γραμμικής διαδοχής των γεγονότων που είχα υιοθετήσει στα προηγούμενα μυθιστορήματά μου. Ένα ταξίδι, λοιπόν, με θέμα την επιτυχημένη ολοκλήρωση μιας πτήσης, το θριαμβικό τέλος ενός ταξιδιού που ξετυλίγεται μέσα από τη γη, στην επιφάνειά της, κάτω από το νερό και τελικά ψηλά στον αέρα. Που να μοιάζει πολύ με σάγκα, με επική αφήγηση. Παραδοσιακά ηρωικό, αλλά με διαφορετικές συνδηλώσεις. Ανοίγοντας το μυθιστόρημα με το αυτοκτονικό άλμα του ασφαλιστικού πράκτορα και κλείνοντάς το με την επιθετική εκτόξευση του πρωταγωνιστή προς τον κίνδυνο, θέλησα να δημιουργήσω το πλαίσιο μέσα στο οποίο θα αναδεικνυόταν η μυστικιστική αμφισημία του κινδύνου τον οποίο αναλαμβάνει ο Σόλομον του τίτλου.

Αλλού, σε αρκετή έκταση και με πολλές λεπτομέρειες, έχω εκθέσει το πώς γράφτηκαν ορισμένες φράσεις και πώς είχα ελπίζει να λειτουργήσουν. Επιτρέψτε μου να δώσω εδώ ένα παράδειγμα.

«Ο πράκτορας της Ασφαλιστικής Εταιρείας “Αμοιβαία Μέριμα” της Βόρειας Καρολίνας προανήγγειλε ότι θα πετάξει από το Μέρσι ως την απέναντι πλευρά της λίμνης Σουπίριορ, στις 3.00 το μεσημέρι».

Αυτή η emphatic πρόταση παρωδεί το δημοσιογραφικό ύφος. Με ελάχιστες αλλαγές θα μπορούσε να είναι η εισαγωγική πρόταση μιας είδησης δημοσιευμένης σε μικρή επαρχιακή εφημερίδα. Έχει τον τόνο ενός καθημερινού συμβάντος με μικρό τοπικό

ενδιαφέρον – θέλησα, ωστόσο, να περιέχει επίσης κρίσιμες πληροφορίες και σημαντικό συμβολισμό. Το όνομα της ασφαλιστικής εταιρείας είναι αυτό μιας πολύ γνωστής εταιρείας την οποία έχουν συστήσει μαύροι, απευθύνεται σε μαύρους και η εταιρική της ονομασία περιλαμβάνει τις λέξεις «μέριμνα» και «αμοιβαία». Το πρώτο τοπόσημο της φράσης είναι η Βόρεια Καρολίνα και το δεύτερο η λίμνη Σουπίριον – γεωγραφικά σημεία που υποδηλώνουν ένα ταξίδι από τον Νότο προς τον Βορρά, τη δεδομένη κατεύθυνση των μαύρων εσωτερικών μεταναστών αλλά και της σχετικής λογοτεχνίας, η οποία, ωστόσο, αντιστρέφεται εδώ γιατί ο πρωταγωνιστής πρέπει να πάει στον Νότο για να ωριμάσει. Δύο ακόμα σημαντικές λέξεις είναι το «να πετάξει» και το τοπωνύμιο «Μέρσι», έλεος. Και οι δύο παίζουν κρίσιμο ρόλο στην αφήγηση: η πτήση ως απόδραση ή σύγκρουση· το έλεος ως σιωπηρή ευχή και βουβή ικεσία των χαρακτήρων του βιβλίου. Κάποιοι το παραχωρούν· κάποιοι το αποστρέφονται· μια γυναίκα το μετατρέπει στη μοναδική κραυγή της αυτοσχέδιας τελετουργίας της για τον θάνατο της εγγονής της. Το έλεος αγγίζει, απομακρύνεται και επιστρέφει στον Γκιτάρ, στο τέλος του βιβλίου, ωθώντας τον να το μετατρέψει στο ύστατο δώρο προς τον πρώην φίλο του. Έλεος εύχεται κανείς για τη Χάγκαρ, έλεος είναι αυτό που δεν δίδεται στον Μείκον Ντεντ τον πρεσβύτερο ούτε όμως επιδιώκεται από τον ίδιο, έλεος είναι αυτό που η γυναίκα του μαθαίνει να απαιτεί από εκείνον, έλεος είναι αυτό που οι άνθρωποι της πόλης πιστεύουν ότι δεν θα έρθει ποτέ από τον κόσμο των λευκών, όπως εξάλλου συμβολίζει η μετατροπή του ονόματος του νοσοκομείου από «Mercy» σε «No-Mercy». Όμως η πρόταση συμπυκνώνεται, όπως συμβαίνει με όλες τις προτάσεις, στο ρήμα της: «Υποσχέθηκε». Ο ασφαλιστικός πράκτορας δεν δηλώνει, δεν ανακοινώ-

νει, δεν απειλεί ότι θα διαπράξει αυτό που διαπράττει· υπόσχεται, λες και εκτελεί κάποιο συμβόλαιο που έχει συναφθεί ανάμεσα στον ίδιο και τους άλλους. Ελπίζει ότι η πτήση του, όπως αυτή του ήρωα του τίτλου, προς την ασυλία (τον Καναδά, την ελευθερία, την παρέα των φιλόξενων νεκρών) ή προς την πατρίδα, θα ερμηνευτεί ως μια ριζοσπαστική χειρονομία που απαιτεί αλλαγή, έναν διαφορετικό τρόπο ζωής, το να πάψουν τα πράγματα να είναι όπως είναι. Δεν θέλει να την εκλάβουν οι συμπολίτες του ως μια απλή πράξη απελπισίας, ως το τέλος μιας άκαρπης ζωής, μιας ζωής χωρίς προβληματισμό, αλλά ως μια πράξη βαθιάς αφοσίωσης και χρέους προς αυτούς. Κι εκείνοι ανταποκρίνονται στην απόφασή του με τρυφερότητα, με συντριβή, με σεβασμό που ολοένα αυξάνεται («Κανένας τους δεν είχε υποπτευτεί πως το 'λεγε η καρδιά του»), με την επίγνωση ότι η αυτοκτονία του τους περιείχε, δεν τους αποκήρυξε ούτε τους αρνιόταν. Το σημείωμα που αφήνει ζητάει συγχώρεση. Είναι καρφίτσωμένο στην πόρτα του σαν μια σεμνή πρόσκληση προς όποιον τύχει να περάσει από μπροστά.

Από τις πτήσεις του μυθιστορήματος, εκείνη του Σόλομον είναι η πιο μαγική, η πιο θεατρική και, για τον Μίλκμαν, η πιο συναρπαστική. Αντίθετα από τις περισσότερες πτήσεις της μυθολογίας, οι οποίες υπαινίσσονται θρίαμβο τουλάχιστον ως προς την προσπάθεια εάν όχι ως προς την επιτυχία, η απόδραση του Σόλομον, το πήδημα του ασφαλιστή στο κενό, και το άλμα του Μίλκμαν είναι αμφίσημα, ανησυχητικά. Η απόδραση του Σόλομον από τη δουλεία σημαίνει ότι θα εγκαταλείψει την οικογένειά του· ο ασφαλιστής αφήνει ένα μήνυμα που δηλώνει ότι η αυτοκτονία του είναι μια χειρονομία αγάπης, όμως την απόφασή του πυροδοτούν, επίσης, η ενοχή και η απελπισία. Ο Μίλκμαν

πιστεύει ότι διακινδυνεύει τη ζωή του για να σώσει τη ζωή της Πάιλετ, ωστόσο γνωρίζει ότι ο εχθρός του έχει ήδη αποπλιστεί. Αυτές οι πτήσεις, αυτοί οι παρωχημένοι ηρωισμοί, αντιμετωπίζονται μάλλον διαφορετικά από τις γυναίκες που μένουν πίσω. Τόσο το παράθεμα όσο και το τραγούδι του τίτλου διατρανώνουν αυτή τη διαφορά. Για να επαινέσει μια γυναίκα που η προσοχή της είναι εστιασμένη αποκλειστικά στην οικογένεια και στις οικιακές ευθύνες, ο Μίλκμαν επιστρατεύει μια αινιγματική δήλωση: ότι χωρίς ν' αφήσει ποτέ τη γη, μπορεί να πετάξει. Ο πατέρας μου γέλασε.

Το *Τραγούδι του Σόλομον* είναι ένα μυθιστόρημα τεράστιας ομορφιάς και δύναμης για έναν μαγικό κόσμο τεσσάρων γενεών Αφροαμερικανών: ο Μίλκμαν Ντεντ, γόνος της πλουσιότερης μαύρης οικογένειας κάποιας πόλης των μεσοδυτικών ΗΠΑ, γεννιέται την ώρα που ένας εκκεντρικός γείτονας, στη μάταιη προσπάθειά του να πετάξει, πέφτει από μια στέγη και σκοτώνεται. Η άτυχη αυτή πτήση θα στοιχειώσει τη ζωή του, καθώς ο Μίλκμαν μεγαλώνει σε ένα σπίτι στοιχειωμένο από τον θάνατο, αλλά και από την απληστία του πατέρα του, παρέα με τις σιωπηλές αδελφές του και την παράξενα παθητική μητέρα του. Καθώς ο Μίλκμαν θα ταξιδεύει αναζητώντας τις ρίζες του, η Μόρισον θα μας εισάγει ολοένα και πιο βαθιά στον πολύπλοκο και αντιφατικό κόσμο των Αφροαμερικανών της μεταπολεμικής Αμερικής, έναν κόσμο όπου συμβιώνουν άνθρωποι του μόχθου και προφήτες, επαναστάτες και συμβιβασμένοι, ψεύτες και δολοφόνοι, άγιοι και δαίμονες. Ένα ταξίδι μύησης και ενηλικίωσης, γραμμένο με την τόλμη ενός Σολ Μπέλου ή ενός Γκαμπριέλ Γκαρσία Μάρκες, αλλά πάνω απ' όλα με την καταπληκτική, λυρική πένα μιας μεγάλης νομπελίστριας.

Είναι υπέροχο να διαβάζεις και να ξαναδιαβάζεις τα μυθιστορήματα της Τόνι Μόρισον – όλα τους έξοχες αφηγήσεις που ισορροπούν στην κόψη του υπερβατικού.

BARACK OBAMA

Η Μόρισον μας αφήνει έκθαμβους... Με το ακονισμένο της αυτί αφουγκράζεται τη μουσική της μαύρης ομιλίας και τη χρησιμοποιεί σαν υπόβαθρο για να δημιουργήσει έξοχους χαρακτήρες και να προσφέρει μερικούς από τους πιο ζωντανούς διαλόγους στη σύγχρονη λογοτεχνία.

THE NATION

*Η Τόνι Μόρισον δημιούργησε έναν γοητευτικό κόσμο...
Είναι η πιο ευαίσθητη λυρική συγγραφέας της εποχής μας.*

THE PHILADELPHIA INQUIRER

Η Τόνι Μόρισον μπαινοβγαίνει με άνεση στις ζωές και στις σκέψεις των ηρώων της, ξεφαντώνοντας με τον ήχο των φωνών τους αλλά και της δικής της φωνής, η οποία τις απηχεί και τις επεξεργάζεται.

THE NEW YORKER

www.epbooks.gr